

Primachev N. T.
Kovylina M. A.
Odessa National Maritime Academy

REGIONAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF THE MARINE CRUISE INDUSTRY

Summary

The distinctive features in the system-wide significance of the cruise shipping are determined by the regional factors of development. This is the most important condition which determines parameters and qualitative advantages of the certain marine cruise regions. The regional factors of development of the cruise shipping form two peculiarities of the passenger traffic flow according to the characteristics of demand. These are unique by their significance cultural and historical values, on the one hand, and, on the other – formation of fleet carrying capacity, oriented at specificity of navigation in the definite water area. It is differentiation of qualitative aspects of regional cruise segments of the global market that determines the stable increase of the passenger traffic flow. So it is important to use and support the principle of diversity in formation of balanced supply and demand. Gradually, sea cruises turn from a luxury item into the standard level of market services. Cruise technologies are to be one of the foundations for implementation of potential marine rent in a maritime state.

Keywords: regional aspects, principle of diversity, stable positioning, efficiency of differentiation.

УДК 338.48

Коржилов Л. І.
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В РЕГІОНАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті розглянуто значення туристичної галузі у розрізі регіонального розвитку. Виділені основні види туризму, які на сьогоднішній день є найбільш поширеними за регіонами України. Визначено основні фактори, які здійснюють найбільший вплив на стан та розвиток галузі туризму. Запропоновано їх перелік для просування відповідно до виділених видів туризму. Отримані показники розділені на три групи за рівнем перспективності видів туризму. Проаналізовано перспективність кожного регіону країни та надано рекомендації щодо їх подальшого розвитку.

Ключові слова: види туризму, рівень перспективності, регіон, розвиток туризму, фактори впливу.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя туризм займає все більш значущу позицію в регіональному розвитку. Він є великою надією для периферійних регіонів, і в останній час виступає в якості потенційного двигуна економіки, а не тільки традиційним кластером обслуговування. Розбудова індустрії туризму та формування національного ринку туристичних послуг позначиться на територіальній організації туристичного ринку країни процесами структуризації геопростору і диверсифікації місцевих ринків і сприятиме подальшій поляризації територіальної структури, ієрархізації територіальних ринків, що закріпиться процесами територіальної концентрації і спеціалізації [1, с. 223].

Сучасний розвиток туристичної галузі країни значною мірою залежить від оптимальної оцінки можливостей кожного туристичного регіону. Регіональні особливості у розвитку туристичного регіону спираються на наявність багатьох факторів та ресурсів, кількісно-якісна характеристика яких може визначати перспективність та доцільність просування певного виду туризму. Варто зазначити, що в Україні туризм не розглядається, як сучасний феномен, який здатний вирішувати як соціальні, так економічні завдання регіону та країни в цілому. На жаль, туристичний потенціал зазвичай залишається тільки перспективою і не трансформується в соціальні та економічні здобутки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка та проблематика розвитку різних видів туризму, спираючись на регіональні особливості

були розглянуті в наукових працях М. Борушак, О. Гулич, О.В. Кифяк, Т. Ореховська, Т. Ткаченко, І. Школа. Проте огляд наукової літератури за темою цієї статті виявив, що невелика увага приділяється вивченню туристичних регіонів в контексті перспективності розвитку найбільш поширених видів туризму, які доцільно розвивати.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У розрізі загальної проблеми варто зазначити, що важливим постає вирішення проблеми щодо виявлення реального потенціалу туристичних регіонів та їх раціонального розвитку, спираючись на перспективні види туризму.

Мета статті. Головною метою статті є визначення та аналіз факторів впливу на розвиток певних видів туризму враховуючи регіональні особливості.

Виклад основного матеріалу. Важливість будовування стратегічної позиції відносно розвитку туризму обґрунтована тим, що окрім вирішення приватних соціально-економічних проблем, туризм є важливим елементом системи територіального маркетингу і формування сприятливого іміджу регіону по відношенню до зовнішніх суб'єктів (туристам, мешканцям інших регіонів і країн, сусіднім регіонам, господарюючим суб'єктам). Також, володіючи комплексуючою роллю, розвиток туризму здатний створити сприятливі умови для залучення на територію інших галузей і видів економічної діяльності [4, с. 24].

Управління регіональним розвитком туризму ґрунтується на урахуванні природних умов, ресурсного забезпечення, розвиненості транспортної

інфраструктури, соціальних факторів (умов життя людей, рівня культури, зайнятості населення), економічних факторів, пов'язаних зі створенням основи для розвитку туризму (стабільних валютно-фінансових, зовнішньоекономічних відносин), екологічних факторів, які можуть обмежувати, або, навпаки, створювати пріоритети розвитку туризму в регіоні [6, с. 44].

Визнано, що туризм варто розвивати на контрольованій, комплексній і стійкій основі, застосовуючи принципи розумного і ефективного планування. Завдяки такому підходу туризм може принести регіону значні економічні вигоди, не породжуючи при цьому яких-небудь серйозних екологічних і соціальних проблем та несприятливих наслідків [9, с. 19].

Кожному регіону притаманні свої історико-культурні, природно-географічні, соціально-економічні та інші особливості. Тому розбудова туризму повинна базуватись на врахуванні специфіки регіону, зокрема на виділенні найбільш перспективних видів туризму. Цей пріоритет повинен стати загальнонаціональним орієнтиром у питанні державної підтримки розвитку туристичної галузі України.

Відповідно до аналізу розподілу видів туризму в Україні, можна виділити найбільш поширені: зелений, санаторно-курортний, розважальний, спортивний [3, с. 6].

Фактори, що впливають на розвиток туризму, різноманітні й багатогранні. Наявність сприятливих факторів приводить до лідерства окремих регіонів і країн у світовому туризмі, і, навпаки, небажані фактори знижують туристичний потік. Варто зазначити фактори, які здійснюють найбільший вплив на стан та розвиток туризму [8, с. 375]:

1. Статичні:

– природно-географічні (дані фактори розвитку туризму знаходять вираз у географічному положенні, рельєф місцевості, клімат, узбережжя річок, озер і морів, підземних багатств (мінеральні води, печери тощо), рослинному і тваринному світі, красивою, багатою природою. Природно-географічні умови є визначальними у виборі туристами того чи іншого району для відвідування. Багатство природних ресурсів, можливість і зручність їх використання впливають на масштаби, темпи і на прояви розвитку туризму);

– історико-культурні (являють собою спадщину минулих епох суспільного розвитку, до них прийнято відносити лише ті культурно-історичні об'єкти, які досліджені й оцінені як такі, що мають суспільне значення та можуть бути використані при існуючих технічних і матеріальних можливостях для задоволення рекреаційних та духовних потреб) [5, с. 145].

2. Динамічні:

– політичні (політична влада має можливість безпосереднього та опосередкованого впливу на туризм. Перше пов'язане з державною туристською політикою, розвитком регулюють відносин у сфері туризму, виданням правових актів тощо. Опосередкований же вплив пов'язаний, наприклад, з політичним курсом країни, рішеннями, прийнятими владою на міжнародній політичній арені, державною ідеологією, рівнем політичної стабільності в країні. Стабільна політична обстановка в країні – необхідна умова функціонування туристичної індустрії);

– соціально-демографічні (до соціально-демографічних факторів, що впливають на зростання туризму, належать: підвищення рівня освіти, культури, естетичних потреб населення. Як елемент естетичних потреб можна розглядати праг-

нення людей познайомитися з побутом, історією, культурою, умовами життя в різних країнах.);

– фінансово-економічні (пов'язані з розвитком світової економіки, у якій спостерігається стійка тенденція до збільшення виробництва послуг у порівнянні з виробництвом товарів і, як наслідок, збільшення частки споживання послуг);

– науково-технічні (дозволяють вчасно побачити можливості, які розвиток науки і техніки відкривають для виробництва нових видів послуг, їх збуту й удосконалення обслуговування клієнтів. Розвиток науки і техніки сприяє технологічним змінам, удосконаленню матеріально-технічної бази, модернізації транспортної інфраструктури).

Взаємодія статичних та динамічних чинників формує кон'юнктуру ринку та створює середовище бізнес-діяльності, впливає на попит (його обсяг, структуру, ритмічність), який забезпечується діяльністю національної індустрії туризму зі створення відповідного кон'юнктури турпродукту. Формування національної туристичної індустрії є наслідком складної взаємодії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних процесів, які спричиняють потребу в туризмі і формують попит на туристичні послуги. Національний ринок туристичних послуг є наслідком загального соціально-економічного розвитку і формування потреби населення в туризмі як у формі проведення дозвілля в подорожі.

Приведемо значущі фактори впливу на розвиток певних видів туризму, на думку автора:

Нормалізуємо значення кожного із показників і визначаємо рівень перспективності. Для визначення перспективності кожного з видів туризму, за допомогою методу лінійної згортки розрахуємо значення для кожного регіону.

Розділимо отримані показники на три групи, за рівнем перспективності:

- погана перспективність;
- посередня перспективність;
- добра перспективність.

Визначимо довжину діапазону показників для усіх видів туризму за формулою:

$$\frac{X_{\max} - X_{\min}}{3}$$

Отримуємо діапазони показників та заповнюємо регіони у матрицю за рівнем перспективності (табл. 2).

На основі матриці перспективності можна визначити характер перспективності розвитку 4-х приведених видів туризму за регіонами України.

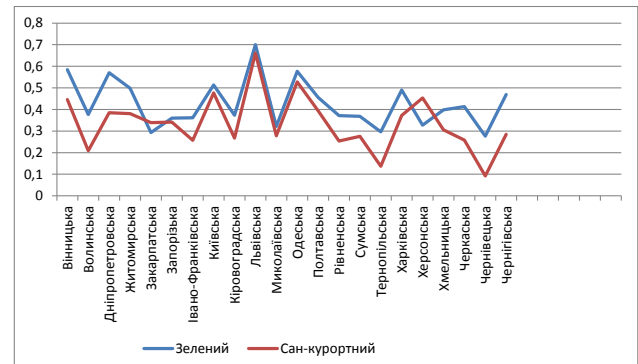

Рис. 1. Зелений та санаторно-курортний туризм

Виходячи з даних на рисунку 1, можна визначити, що зелений та санаторно-курортний туризм співвідносяться в значній мірі, маючи схожі перспективи для свого розвитку в Львівському та

Київському регіоні. Найменш перспективними регіонами у цих видах туризму є Волинський, Тернопільський та Чернівецький.

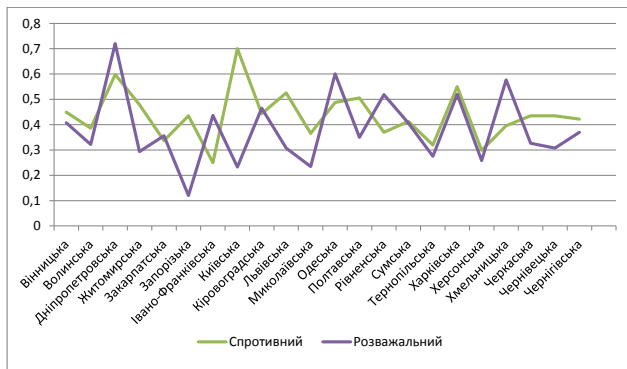

Рис. 2. Спортивний і розважальний туризм

Спортивний і розважальний туризм також мають регіональний зв'язок у перспективності розвитку, відповідно до приведених даних на рисунку 2. Дніпропетровський та Харківський регіони мають добру перспективу розвитку цих двох видів туризму. Найменш перспективними є Запорізький, Івано-Франківський, Херсонський регіони.

Фактори, які впливають на зелений і санаторно-курортний туризм, майже однакові, як і фактори впливу на спортивний і розважальний. Тобто доцільним є використання ресурсів в контексті регіональних особливостей та можливостей фінансової підтримки як з боку держави, так і приватних інвесторів.

Висновки і пропозиції. Розвиток туристичної галузі України великою мірою повинен реалізовуватися через ефективне використання регіональних ресурсів. Сприяння розвитку туристичних регіонів повинно стати реальним державним пріоритетом,

Таблиця 1

Значущі фактори впливу на розвиток певних видів туризму

	Зелений	Розважальний	Санаторно-курортний	Спортивний
1	Довжина автомобільних доріг (міжнародного, національного, регіонального, територіального, місцевого значення)	Довжина автомобільних доріг (міжнародного, національного, регіонального, територіального, місцевого значення)	Санаторно-курортні заклади (кількість закладів, кількість ліжок)	Земельно-лісні ресурси
2	Обсяги капітальних інвестицій (заклади тимчасового розміщення та харчування)	Обсяги капітальних інвестицій (заклади тимчасового розміщення та харчування)	Земельно-лісні ресурси	Водні ресурси (річки, ставки, водосховища)
3	Частка сільського населення (%)	Частка міського населення (%)	Водні ресурси (річки, ставки, водосховища)	Кількість лікарняних закладів (од. на 1000 км ²)
4	Земельно-лісні ресурси	Рівень соціально-економічного розвитку населення (ВРП на площу населення, рівень безробіття, обсяг НДР до ВРП)	Мінеральні ресурси (води питні технічні, води мінеральні, лікувальні грязі)	Обсяги фінансування фізкультури і спорту (млн грн)
5	Водні ресурси (річки, ставки, водосховища)	Покриття мобільним зв'язком (%)		Покриття мобільним зв'язком (%)
6	Покриття мобільним зв'язком (%)			

Таблиця 2

Матриця перспективності подальшого розвитку певних видів туризму за регіонами України

Область	Вид туризму											
	Зелений			Розважальний			Санаторно-курортний			Спортивний		
	0,28-0,42	0,42-0,56	0,56-0,70	0,12-0,32	0,32-0,52	0,52-0,72	0,09-0,28	0,28-0,47	0,47-0,66	0,25-0,40	0,40-0,55	0,55-0,70
Вінницька			+		+			+			+	
Волинська	+				+		+			+		
Дніпропетровська			+			+		+				+
Житомирська		+		+				+			+	
Закарпатська	+				+			+		+		
Запорізька	+			+				+			+	
Івано-Франківська	+				+			+		+		
Київська		+		+				+				+
Кіровоградська	+					+	+				+	
Львівська			+	+				+			+	
Миколаївська	+			+			+			+		
Одеська			+			+		+			+	
Полтавська		+			+			+			+	
Рівненська	+					+	+			+		
Сумська	+				+			+		+		
Тернопільська	+			+			+			+		
Харківська		+			+			+				+
Херсонська	+			+				+		+		
Хмельницька	+					+		+			+	
Черкаська	+				+		+				+	
Чернівецька	+			+				+			+	
Чернігівська		+			+			+			+	

адже формування ефективної державної політики в галузі туризму базується на урахуванні наявних ресурсів та перспектив окремої територіальної одиниці. Доцільний напрям розвитку кожної території дозволить інтегрувати регіони в єдиний цілий національний туристичний продукт, підвищити якість обслуговування, кількість споживачів та соціально-економічний ефект. Розвиток галузі туризму вимагає від держави диференційованого підходу до розгляду проблем, можливостей та перспектив усіх регіонів України в туризмі. Необхідним є урахуван-

ня усіх факторів впливу на розвиток кожного окремого виду туризму. У контексті проаналізованих регіонів, доцільним є поєднання зеленого та санаторно-курортного та спортивного і розважального видів туризму, адже ці пари спираються на однакові фактори впливу. Вирішення частини проблем галузі можливо за рахунок реальної підтримки та розвитку найбільш перспективних видів туризму в регіоні. Це дозволить визначити орієнтир розвитку галузі в регіоні та необхідні фінансові, людські та інші ресурси.

Список літератури:

1. Засади формування пріоритетних напрямів туристичної політики України / М. Бойко, Л. Гопкало // Регіональна економіка: Науково-практичний журнал. – 01/2005. – № 1. – С. 222-229.
2. Гулич О. Науково-методичні підходи та алгоритм розробки регіональних програм розвитку рекреаційної сфери / О. Гулич // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкова трансформація України: проблеми та перспективи (Збірник наукових праць) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Л., 2004. – Вип. 1 (XLV). – 623 с.
3. Коржилов Л.І. Туризм в Україні. Класифікація та види [Електронний ресурс] / Л.І. Коржилов // Ефективна економіка. – 2014. – № 9. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3345>.
4. Левицька І.В., Корж Н.В., Кізюн А.Г., Онищук Н.В. Стратегія регіонального розвитку туризму: монографія / Левицька І.В., Корж Н.В., Кізюн А.Г., Онищук Н.В. – Вінниця, 2013. – 192 с.
5. Немець Л.М., Сегіда К.Ю., Моштаківа Н.В. Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 176. – С.145-147.
6. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.
7. Управління регіональним розвитком туризму: навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова. – Одеса, 2011. – 225 с.
8. Цьохла С.Ю. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2009. – Том 22 (61), № 2. – С. 373-380.
9. Яковлев Г.А. Экономика и статистика туризма: учебное пособие. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство РДЛ, 2007. – 480 с.

Коржилов Л. И.

Харьковский национальный экономический университет
имени Семена Кузнеця

РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ В РЕГИОНАЛЬНОМ КОНТЕКСТЕ

Резюме

В статье рассмотрено значение туристической отрасли в разрезе регионального развития. Выделены основные виды туризма, которые на сегодняшний день являются наиболее распространенными по регионам Украины. Определены основные факторы, которые оказывают наибольшее влияние на состояние и развитие отрасли туризма. Предложен их перечень для продвижения согласно выделенным видам туризма. Полученные показатели разделены на три группы по уровню перспективности видов туризма. Проанализирована перспективность каждого региона страны и даны рекомендации по их дальнейшему развитию.

Ключевые слова: виды туризма, уровень перспективности, регион, развитие туризма, факторы влияния.

Korzhlyov L. I.

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

REGIONAL CONTEXT OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

The article discusses the importance of the tourism industry in the context of regional development. The main types of tourism, which today are the most common in regions of Ukraine have been mentioned. The main factors that have the greatest impact on the state and development of the tourism industry have been defined as well. The list of main factors for promotion of selected types of tourism have been proposed. The indicators of the factors have been divided into three groups according to the level of the promising types of tourism. The potential of every region of the country has been analyzed along with and given recommendations for their further development.

Keywords: types of tourism, level of prospects, region, tourism development, influence factors.